

Uralkodás folyamatos testvérharcban

Imre király uralkodása (1196–1204)

Imre király 1163-ban született. Apja III. Béla, édesanyja Chatillon Anna antiochiai hercegnő. Apja még életében magyar királlyá koronáztatta – ekkor nyolc éves volt –, később horvát-dalmát hercegnek is. Félt ugyanis börtönben tartott testvére, Géza herceg hatalmi igényétől. A koronázás után azonban Imre nem kapott tényleges hatalmat, nem lett sem társuralkodó, sem egy országrész élén álló herceg.

Fiatalkoráról kevés forrás maradt fenn. Annyi biztos, hogy nevelője egy Bernát nevű, Perugiában tanult káplán volt. Bernát 1192-ben érkezett Magyarországra Gergely pápai legátussal. III. Béla ekkor bízta meg fia nevelésével. Imre befolyásának hatására 1200 körül Spalato érsekévé választották Bernátot.

1194-ben azonban III. Béla király Imre hercegre bízta Dalmácia és Horvátország kormányzását. III. Béla 1196. április 24-én meghalt, s így Imre akadálytalanul foglalhatta el a királyi trónt. Öccse, András herceg azonban hamarosan hatalmi igényekkel lépett fel.

Imre király jelleme

Imréről történetíróink bíráló hangnemben emlékeznek meg, annak ellenére hogy elismerik értékeit. Imre nem rendelkezett olyan képességekkel, mint az apja. Szenevelője nem a teológiai vagy jogi tanulmányok felé irányult, hanem a vadászatra. Dümmer szerint mindent elkövetett uralkodói teendői teljesítéséért, s minden erejét a királyi tekintély megóvására fordította. De ami korábban magától értetődő volt, arra neki már nagy erőt kellett fordítania.

Pauler Gyula: „Mindkét testvéren megvolt a bátorság, de ambíció az uralkodni vágyás, de Imrében ez komolyabb magyar természettel párosult. Imrében nem volt meg az a nagy intellektuális erő, amely atyjában a forró vér kitöréseit zabolázta, a helyzethez képest mérsékelni tudta volna. Kitört az belőle néha elementáris erővel, de aztán megint lecsillapodott, és nemesebb természete felszínre került. Mert amily bizalmasan

Imre király ábrázolása a Képes Krónikában

volt haragjában, szintoly hajlandó volt másban is feltenni azt a nemesebb vonást, amelyet önmagában érzett”.

Marczali Henrik: „El volt telve méltósága tudatával, s ehhez képest emelkedett lelkű, minden magasztos iránt érdeklődő. De a nap kérdéseivel megbirkózni nem tud, türelmetlen, meggondolatlan, elhatározásaiban, tetteiben”.

Uralkodásának kezdete

Imre király nem volt túlságosan népszerű, bár királyi méltóságát senki sem vonta kétségbe, csak az öccse, András. Kezdetben Imre király és András herceg együtt jártak vadászni, s ezért külsőleg úgy tűnt, a két testvér megérti egymást, kiváló a kapcsolatuk. E békekesség hamar vége szakadt, mert András elköltötte az apjától kapott pénzt. András Imrétől kért jelentős összeget, amit az megtagadott tőle. András ekkor részt kért Magyarországból, azon elv szerint, hogy ő is ugyanannak a Bélának a fia, és neki is járna ebből az országból egy rész.

A szentföldi kereszties hadjáratra az apjától örökölt vagyon egy részét elherdálta. Másik részét arra használta a kereszties had szervezése helyett, hogy bátyja ellen szervezzen sereget. Örökségének bizonyos részét zsoldosok és párthívek szerzésére költötte. Amikor te-

rületi követelését Imre király elutasította, Lipót stájer herceg segítségét kérte. A német rokonnak meghatotta a méltatlan bánásmódot bemutató unokatestvér panasza, s katonai erővel segítette András herceget király ellen. A katonai összecsapásra 1197 végén került sor Szlavónia nyugati határán, s a király vereségével végződött. Így András ellenállás nélkül vette birtokába Szlavóniát, Horvátországot, Dalmáciát és Rámát. András az általa elfoglalt területeken úgy rendezkedett be, mint független uralkodó, királyi címet viselt, rendeleteket adott ki, birtokokat adományozott, különösen az egyháznak. A zágrábi püspökséget jelentős területekkel növelte, hogy az politikáját támogassa és mellette álljon. Országrészében udvart tartott, hadat viselt, itélkezett és pénzt veretett. Minden jog ellenére a korona után is áhítozott, mert a bátyja részéről ért sérelmet Imre király trónja megdöntésével akarta megboszszulni. Sereget gyűjtött, s átkelt a Száván, a Dráván és Somogy megyében megütközött az uralkodó hadaival. Ebben a csatában ő volt a vesztes.

1199 nyarán András herceg osztrák csapatokkal megerősített nagy sereggel indult Székesfehérvár irányába. Imre a Balaton mellett Rád községnél a királyi haddal várta. A csatában az uralkodó András seregét legyőzte, a trónkövetelőt pedig

a határon túlra üldözte. Bár Imre király megsemmisítő győzelmet ért el testvére felett, a béke mégsem állt helyre közöttük. A herceg nem tudott felejteni, s ezért András néhány hívével az osztrák udvarban várta sorsa alakulását. 1200 tavaszán Gergely bíboros pápai követnek és Konrád mainzi érseknek néhány hónap alatt sikerült Imrét öccsével és osztrák rokonával kibékíteniük. András megbánta bűneit, s mindent megígért, hogy bocsánatot nyerjen. A béke értelmében András visszakapta hercegségét, de megszorított jogkörrel, mint a király megbízásából kormányzott hűbéres országrész.

Imre király balkáni háborúi

A békében Imre király megígérte, hogy elmegy öccsével a Szentföldre. A kereszties hadjárat végül elmaradt, mert a déli szomszédságban lejátszódó események Imrét a Balkán-félszigetre szelítették, ahol számos hódító háborúba kezdett. Előbb a szerbek, majd a bolgárok belügyeibe avatkozott be. Kihasznlta a szerb trónért folytatott testvérharcot, s az egyik trónkövetelő mellé állt a másikkal szemben, hogy területeket hódítson meg.

Imre tovább akarta építeni III. Béla nagyhatalmi koncepcióját. Magyarország királyja nem tűrhette, hogy országa szomszédságában, sőt a saját bosnyák tartományában az egyház és az állam rendjét veszélyeztető eretnokség elterjedjen. Az eretnek tanok kidolgozója Bogomil bolgár pap volt.

A magyar királyi vazallusa Kulin bosnyák bán titkos pártfogója volt a bogomileknek. III. Ince pápa már 1200 őszén felszólította Imre királyt a bán figyelmeztetésére, s szükség esetén az eretnokség kiirtására. Imre beavatkozására Kulin bán minden kapcsolatot megtagadott bogomiljaival, s személyesen segítette az ügy vizsgálatára küldött pápai és királyi követeket. A követek eredményes munkát végeztek, és sikerült Boszniában a katolikus hit és egyház uralmát helyreállítani.

Imre tovább akarta építeni III. Béla nagyhatalmi koncepcióját.

A szerb-magyar kapcsolat elmélyítésére figyelemre méltó lépések történtek. Szerbiában Nemanja fiai – István rasciai nagyfejedelem és Vuk zétai fejedelem – versengtek a hatalomért. Imre a saját hatalmi körének kiterjesztése végett a testvérharcban Vuk zétai fejedelem mellé állt, és 1201-ben erős hadat vezetett védenca támogatására Szerbiában.

A magyar király beavatkozása sikerrel járt, Istvánt levette és helyébe Vukot emelte,

számára királyi címet és koronát kért, de hűbéruasága jelölül saját címébe is felvette Szerbia királyának később állandóan viselt címét is. Szerbia meghódításával a magyar hatalom befolyása az összes szerbterületre kiterjedt. Szerbia egyházi szervezetének újjáalakítását Imre király a pápa hozzájárulásával a Csánádi püspöki székből a bácskai tartomány élére emelt János érsekre bízta.

A testvérharc kiújulása

András herceg tudta, hogy a testvérharcban nem számíthat a pápa támogatására. Bajor-osztrák családba nősült be, amely szemben állt akkor a pápai hatalommal. III. Ince pápa mindent elkövetett a két testvér közötti összecsapás elhárításáért. Közbenjárása nem járt eredménnyel. Ebben az időben András herceg veje volt Berthold hercegnek, Sváb Fülöp odaadó hívének, s míg Imre 1203-ban cseh sógorához küldött seregeivel IV. Ottó császárt és a pápai politikát támogatta. Öccse a pápaellenes német párt vezetőivel lépett szoros szövetségre. Ezek segítségével készült bátyja trónját megdönteni. 1203 nyarán Horvátországban sereget gyűjtött, s megindult testvére ellen. Imre király szintén sereggel ment elébe.

Varasd környékén került sor a furcsa találkozásra. Itt szemben állt egymással a két testvér tábora csatára készen, ami azonban elmaradt, mert Imre merész lépésre szánta el magát. Letette fegyverét, csak méltóságának jelvényét, a királyi pálcát fogta kezében. Aztán kísérőit hátraparancsolva, egyedül sétált át az ellenség táborába. A jelenet megdöbbentette öccse táborát, ahol Imre eléjük állt, és éles hangon kiáltotta: „Meglátom, ki merészel kezet emelni koronás király ellen?” E határozott hangra nem mozdult senki, s ekkor egyenesen öccse sátra felé tartott, megfogta kezét, és átvezette a maga táborába. Tette Andrást is megdöbbentette, s katonái sem ellenkeztek. Amikor átértek Imre táborába, a király bilincseket verette az ármánykodó öccsét, s a közeli vár börtönébe záratta. Imre Esztergomban őriztette öccsét, mert jobbnak látta ott tartania, ahol szem előtt lehetett. András nem sokáig volt fogságban, mert 1204 tavaszán néhány híve börtönéből kiszabadította, de újabb lázadást már nem szervezhetett, mert nem volt mért. Imre király ugyanis hamarosan súlyos beteg lett, és ismét merész cselekedetre szánta el magát. Betegágyához hívatta Andrást, aki nagyon meglepődött, amikor a királyi udvar tanácsosai előtt Imre arra kérte őt, hogy halála után legyen a fia gyámja, és vigyázzon rá, míg felnő és uralkodhat. Andrást ugyanakkor az ország kormányzójává nevezte ki.